

KAD PARĀDS IR BRĀLIS. CIK VĒL ILGI?

NEKAD NEESMU VARĒJIS pilnībā izprast vai izjust teicienu, ka parāds nav brālis. Varbūt tāpēc, ka man nav brāļa, vai tāpēc, ka vidē, kurā es apgrozos, parāds cilvēkiem ir gauži mīļš un ierasts – kā mājdzīvnieks, kā brālis. Mums valstī ir tāda masveida vājība, ka daudzi uzņēmēji mēdz *pas melt* – it kā aizdot – naudas līdzekļus no sev piederošiem uzņēmumiem (citi pat atļaujas tādus aizdevumus izsniegt vadošiem darbiniekiem). Šādi iegūtus līdzekļus īpašnieki mēdz gadiem ilgi neatdot vai pat neplāno tos atdot, faktiski pārvēršot tos dāvanās.

Par šo tēmu *Forbes* jau rakstīju šā gada marta numurā. Rakstā gandrīz vai praviētiski norādīts – pēdējā laika tendences liecina par to, ka agri vai vēl Finanšu ministrija (FM) ķersies klāt šiem *mūžīgajiem* aizdevumiem. Svinīgi varu paziņot, ka tas ir noticis, turklāt ar vērienu. FM pārstāve profesionālā žurnālā uzrakstījusi piecu lappušu garu aprakstu par iecerētajiem Iedzīvotāju ienākuma nodokļa (IIN) likuma grozījumiem – ar piebildi, lai nianse lasa pašā likumā. Un lasīt ir gana daudz ko. Es šoreiz par pašu galveno.

FM IDEOLOĢISKĀ BĀZE

Iemeslus savai aktivitātei FM skaidro ar Latvijā vērojamo situāciju, ka komersanti izmanto aizdevumu izsniegšanas juridisko formu, taču pēc ekonomiskās būtības šādā veidā izmaksā fiziskajām personām ienākumus, kas netiek aplikti ar IIN. Par to liecinot fakts, ka izsniegtie aizdevumi netiek atmaksāti, netiek piedzīti, dažkārt aizdevumu līgumos nav pat noteikti atmaksas termiņi. Šie aizdevuma līgumi arī neparedz procentu maksājumus.

Ko lai saka – tā jau arī ir. Savām acīm esam redzējuši un, iespējams, arī paši niekojušies ar šādiem aizdevumiem. Turklāt tiek minēti interesanti skaitļi. Pēc VID rīcībā esošās informācijas, fizisko personu neatmaksātie aizņēmumi (kredīti) un citas parādsaistības komercsabiedrībām, kuru pamatdarbības veids nav saistīts ar kredītu izsniegšanu, 2011. gadā bija aptuveni 354 500 000 latu. Iespaidīgi, ja tas atbilst patiesībai.

IENĀKUMAM PIELĪDZINĀMI AIZDEVUMI

Lai šim *cūcībām* darītu galu, tiek ieviests tāds jēdziens kā *ienākumam pielīdzināmi aizdevumi* (IPA). Savā būtībā IPA nav nekas cits kā aizdevums vai vismaz naudas iedošanas fakts, kas juridiski noformēts kā aizdevums. Noteiktos apstākļos tas zaudē savu aizdevuma aizsegu un beznodokļu pievilcību un pārvēršas ar IIN apliekamā ienākumā. Tad nu ir jautājums – kā aizdevums pārvēršas par nejauko IPA?

IPA statusu aizdevums iegūst tad, kad fiziskā persona, kas aizdevumu neņem saimnieciskās darbības ietvaros (t. i., tērē naudu restorānos, apģērbam, ceļojumiem utt.), nav to atmaksājusi

sešu mēnešu laikā pēc aizdevuma līgumā noteiktā aizdevuma atmaksas termiņa, bet ne ilgāk kā 66 mēnešu laikā no aizdevuma izsniegšanas dienas. Šī sarežģītā frāze faktiski nozīmē divas lietas. Pirmkārt, nākotnē esiet tik laipni un aizdevumus atmaksājiet vismaz sešu mēnešu laikā no aizdevuma atmaksas dienas. Otrkārt, lai nebūtu vēlmes izmantot nebeidzamus aizdevumus, tiek noteikts, ka turpmāk aizdevumus sev varēs aizdot uz maksimālo piecu gadu termiņu.

Ar to tiek iezīmētas pamata koordinātas, un tālāk jau FM autori mums piedāvā intelektuālus briksņus, kuros plašināt savu intelektuālo kapacitāti.

LABA AIZDEVUMA KRITĒRIJI

Lai noskaidrotu, kurš tad galu galā maksās IIN par neatdoto aizdevumu jeb IPA (aizdevējs vai aizņēmējs), tiek ieviesti seši kritēriji (laba aizdevuma kritēriji), kas raksturo aizdevumu. Daži ir tiešām viegli, bet citi prasa pamatīgu iedziļināšanos.

Aizdevuma līgumam ir jābūt noslēgtam rakstiski (1), naudai ir jācirkulē bezskaidras naudas veidā (2), un aizdevuma atmaksas termiņš nedrīkst pārsniegt 60 mēnešu termiņu (3). Aizdevējam aizdevuma izsniegšanas dienā nedrīkst būt par mēnesi vecāku nodokļu parādu (4). Maksimālais aizdevumu apmērs (to kopsomma) nedrīkst pārsniegt reizinājumu, kas iegūts, 30% no aizdevuma ņēmēja vidējiem mēneša bruto ienākumiem pie aizdevēja pēdējo 12 mēnešu laikā līdz aizdevuma izsniegšanas dienai reizinot ar 60, bet, ja aizdevuma ņēmējs – īpašnieks – negūst ienākumus no aizdevēja, maksimālais aizdevumu apmērs nedrīkst pārsniegt uz aizdevuma ņēmēja

attiecināmo aizdevēja pašu kapitāla apmēru (5). Visbeidzot, visu aizdevēja fiziskajām personām izsniegto aizdevumu summa nedrīkst pārsniegt aizdevēja pašu kapitālu (6).

ATBILDĪBAS SADALĪJUMS

Finanšu ministrijas domu gājiens, veidojot tik garas konstrukcijas, ir šāds. Pieņemsim, ka SIA *Baltais kaķītis* aizlienē savam valdes loceklim Mārtiņam līdzekļus ar 60 mēnešu termiņu. Tālajā 2019. gadā Mārtiņš naudiņu kā neatdod, tā neatdod, un paiet seši mēneši no aizdevuma atgriešanas gala datuma. Tātad 60 plus seši mēneši ir izpildījušies, līdz ar to kādreiz tik skaistais aizdevums pārvēršas nejaukā IPA. Bet kurš par to ir atbildīgs?

Ja SIA *Baltais kaķītis* ievēroja laba aizdevuma kritērijus, tad par šmuci ar IIN sekām atbildēs Mārtiņš. Ja SIA *Baltais kaķītis* neievēroja šos kritērijus, Mārtiņš netiek aiztikts un IIN atbildība gulstas uz SIA *Baltais kaķītis*. Ja Mārtiņš aizdevumu atdotu laikā, neatkarīgi no tā, vai laba aizdevuma kritēriji bija vai nebija ievēroti, IIN sekas neiestājas. Piņķerīgi, vai ne?

PIEMĒROJAMĀS IIN APMĒRS

Piņķerīgi ir arī ar pašu IIN un tā apmēru, kas jāmaksā, jo dažādām nodokļa bāzēm tiks piemērota IIN pamatlikme un atsevišķos gadījumos – arī par godu IPA ieviestā 22% papildu likme (22% papildu likmes teorētiskā ideja ir kompensēt nesamaksātās valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas).

Atkal iedomāsimies, ka Mārtiņš nav atdevis aizdevumu un SIA *Baltais kaķītis* ir ievērojis laba aizdevuma kritērijus. Mārtiņš ir spiests pats maksāt IIN, pieņemot, ka aizdevums ir viņa bruto ienākums. Turklāt, tā kā aizdevuma izsniegšanas dienā viņš ir bijis uzņēmuma valdes loceklis (tas pats būtu arī darbinieka un padomes locekļa statusa gadījumā), jāpiemaksā vēl 22% IIN saskaņā ar IPA papildu likmi. Ja SIA *Baltais*

kaķītis būs ignorējis laba aizdevuma kritērijus, tiks uzskatīts, ka aizdevums ir Mārtiņa neto (nevis bruto) ienākums, no kura SIA *Baltais kaķītis* jau pats maksās IIN pēc 24% un arī 22% likmes.

AIZDEVUMI NO NEREZIDENTIEM

Domājams, lasot un šķetinot visus šos brīnumus, daudz maz turīgs un ar latviešu spītu apveltīts uzņēmējs uzdos sev jautājumu – bet kā ar aizdevumiem no nerezidentiem (kuram gan sevi cenošam uzņēmējam pagultē nav noslēpti kādi ārzonas papīri)? Pirmkārt, 60 plus seši mēneši jeb IPA kritērijs attiecas uz visiem aizdevumiem, t. i., ārzonu iesaistīšana nepalīdz, jo neatrīsina pamatproblēmu. Otrkārt, ja aizdevums ir saņemts no nerezidenta, bāzes noformēšanas noteikums paredz, ka šāds aizdevums jānoslēdz notariāla akta formā. Bet šim noteikumam uzreiz ir garš izņēmumu saraksts: ES (tātad Kipra der), EEZ valstu rezidenti vai tādas valsts rezidenti, ar kuru Latvija ir noslēgusi nodokļu konvenciju (piemēram, Krievija). Ja aizdevuma noslēgšanas forma nav ievērota, aizņēmējs riskē ar IPA un IIN piemērošanu.

Bet ar to stāsts nav galā. Aizdevuma saņēmējs riskē ar IPA un IIN piemērošanu arī tad, ja nav informējis VID par aizdevuma saņemšanu (vairāk par 15 000 eiro).

INFORMĀCIJAS SNIEGŠANA

Tā mēs pakāpeniski nonākam pie vēl viena jaunieveduma – informācijas sniegšanas par viena aizdevēja izsniegtiem aizdevumiem, kas pārsniedz summu 15 000 eiro. Tātad, ja Mārtiņš ir naski aizņēmies 15 001 eiro no SIA *Baltais kaķītis*, VID par to informēs pats aizdevējs. Ja Mārtiņš būs notariāla akta formā noslēdzis aizdevuma līgumu ar ārzonas uzņēmumu par identisku summu, informēšanas pienākums gulsies uz paša Mārtiņa pleciem. Lai mums nebūtu iespējas atslābināties – par

aizdevumiem virs 15 000 eiro, kas ņemti līdz šā gada 31. decembrim, arī būs jāziņo VID. Termiņš – 2014. gada 30. jūnijs. Ja tas netiks izdarīts, iespējamās sekas būs IPA kvalifikācija ar 2014. gada 1. janvāri un IIN.

KĀ DZĪVOT TĀLĀK?

Sāksim ar to, ka man amerikāņu skolā mācīja viens solids kungs solīdos gados. Viņš teica, ka kriņņu nevar aizņemt, jo šāda aizņemšanās beidzas ar to, ka kriņņš tiek noberzts pret tāfeļi. Līdz ar to tas tiek patērēts uz neatdošanu. Neraugoties uz šo diezgan dabisko un pašsaprotamo alegoriju, pie mums mūžīgie aizdevumi ir tik pierasti, ka, ja tie tiks atņemti, t. i., kāds teiks, ka nauda ir arī jāatdod, var iestāties konvulsīva histērija...

Bet nu bez morāles. Ar trīcošu sirdi jāraksta, ka IIN grozījumu pārejas noteikumi paredz – ja aizdevums fiziskai personai ir izsniegts līdz 2013. gada 31. decembrim, tas netiek pielīdzināts ienākumam, t. i., neiestājas IPA gadījums, tātad nav jāklīst pa iepriekš aprakstīto regulējuma labirintu. Izņēmums – iepriekšminētā VID neinformēšanas situācija. No tā var secināt, ka pagātne vismaz nepiedzīvo zemestrīci.

Iespējams, kāds tagad varētu pa galvu pa kaklu mesties aizdot sev līdz 31. decembrim vēl kādu žūksni. Mēs, kas dzīvosim un aizņemsimies pēc 1. janvāra, mācīsimies pierast pie piecu gadu maksimālā termiņa un naudu atdot. Iespējams, ka nākotnē, tuvojoties aizdevuma atdošanas dienai, mēs atkal aizņemsimies, atgriezīsim aizdevumu un parādā paliksim jau saskaņā ar jaunu aizdevumu, tātad atkal piecus gadus par to nedomāsim. Tas būtu latviski. Bet varbūt, maldoties FM radītajos biežokņos, atmetīsim tam visam ar roku un labāk domāsim, kā sadalīt naudu dividendēs, samaksāt 10% IIN un nekad neinteresēties par IPA jēdzienu. **F**